

Pensioenfondsen

‘Elk voorstel en besluit in pensioenregeling bestand tegen veranderingen’

Elk pensioenfonds heeft z'n 100-jarigen

Update* Pensioenfondsen

Margreet de Nie

Inhoud

Margreet de Nie: ‘Elk voorstel en besluit in pensioenregeling bestand tegen veranderingen’

Column Han Thoman: ‘Je kunt niet dirigeren met oordoppen in’

De Pensioenwet en de impact op de jaarverslaggeving 2007

Volledig hervezekerde pensioenfondsen

Geen steen is op de andere gelaten bij Pensioenfonds PNO Media

Pension Fund Governance biedt kansen

Positieve ontwikkelingen voor btw-positie pensioenfondsen

Pensioencommunicatie in 2008

Shell Pensioenbureau Nederland B.V. (SPN) heeft een intensieve tijd achter de rug. Sinds 1 januari 2006 is SPN directeur van het pensioenfonds van Shell in Nederland. Tegelijkertijd met het opzetten van en wennen aan de nieuwe organisatie moest SPN ook een nieuwe pensioenregeling invoeren, die op 1 januari 2006 van kracht werd.

‘Het leuke van SPN is dat niemand in zijn eentje werkt, niet in het dagelijkse werk, maar ook niet bij grote projecten. En zo moet het ook. Alle aspecten van onze werkzaamheden hangen met elkaar samen.’ Algemeen directeur Margreet de Nie van SPN is trots op het werk dat zij samen met zo’n twintig vaste medewerkers heeft uitgevoerd. ‘Omdat we zo veel veranderingen moesten doorvoeren, moesten we regelmatig onze prioriteiten bijstellen. Het was een drukke tijd, waar we met veel voldoening op terugkijken.’

SPN ondersteunt het bestuur, voert de pensioenregeling uit en adviseert het bestuur over het pensioenbeleid. Vóór 2006 waren deze taken, inclusief het asset management, ondergebracht in één rechtspersoon, Shell Pensioenfonds Beheer (SPB). Per 1 januari 2006 werd SPB omgedoopt in Shell Asset Management Company, SAMCo. SAMCo bleef het vermogen van het Shell Pensioenfonds beheren (naast het vermogensbeheer van andere Shell pensioenfondsen wereldwijd) en de overige taken werden ondergebracht ►

2 Pensioenfondsen Update

in SPN. Margreet de Nie, die eerder leiding gaf aan de afdeling Pensioenen van SPB, heeft sinds december 2006 'heel' SPN onder haar hoede.

Het bestuur en de deelnemersraad van het pensioenfonds en de deelnemers en gepensioneerden, hebben weinig van de veranderingen gemerkt, aldus De Nie: 'We hebben geprobeerd naadloos aan te sluiten op de oude organisatie en onze hoge kwaliteit van dienstverlening te handhaven.'

Intern was er voor haar wel veel werk aan de winkel. De Nie: 'Het grote verschil met vroeger is dat ik vroeger voor een deel verantwoordelijk was, maar nu voor alles. Het werkpakket van SPN is dan ook breder dan dat van de voormalige afdeling Pensioenen. Het opstellen van het jaarverslag is er bijvoorbeeld bij gekomen. SPN zorgt ook voor de externe contacten van het Shell pensioenfonds.'

Eyeopener

Margreet de Nie begon haar carrière als chemicus in het onderzoekslaboratorium van Shell in Amsterdam. Zij rolde de pensioenwereld in door als werknemersvertegenwoordiger zitting te nemen in het toenmalige College van Gedelegeerden, een soort dagelijks bestuur van het pensioenfonds. De overstap naar de pensioenuitvoering leverde nieuwe inzichten op. 'Toen ik in de uitvoering terechtkwam, realiseerde ik me pas goed hoe complex het was, bijvoorbeeld met al die oude regelingen. In het bestuur merk je dat veel minder. Daar gaat het eigenlijk voornamelijk over het actuele reglement. Dat was wel een eyeopener.'

'Elk pensioenfonds heeft z'n 100-jarigen. Dat zijn mensen die al in de zestiger jaren met pensioen gingen. Kun je nagaan, toen zat ik nog op de middelbare school. De pensioenregeling die toen gold, voeren we nu nog steeds uit. Daarom moet je ook zo goed nadenken over pensioen-

'Omdat we zo veel veranderingen moesten doorvoeren, moesten we regelmatig onze prioriteiten bijstellen'

Ingrijpend

De andere grote klus die op het bureau van Margreet de Nie lag, was de invoering van een nieuwe pensioenregeling, mede noodzakelijk geworden door nieuwe wet- en regelgeving op het gebied van pensioen, VUT en levensloop. De belangrijkste verandering is dat de reglementaire pensioenleeftijd is opgetrokken van 60 naar 65 jaar.

'Dat betekende een omvangrijke aanpassing van het pensioenadministratiesysteem en de actuariële programmatuur. Er zijn nieuwe brochures geschreven en de website van het pensioenfonds is nieuw opgezet. In juni 2006 hebben we alle deelnemers een Uniform Pensioenoverzicht op basis van de nieuwe regeling gestuurd. En ook de pensioencalculator, waarmee de deelnemers alle mogelijke variaties in hun pensioen kunnen berekenen, is sindsdien nieuw gebouwd. Het was een gigantische klus, maar we hebben het met z'n allen kunnen doen.'

zaken: onze opvolgers moeten er tientallen jaren later ook nog mee uit de voeten kunnen. We proberen elk voorstel en elk besluit bestand te maken tegen veranderingen.'

De Nie vindt het moeilijk om in de toekomst van de pensioenwereld te kijken, maar ze hoopt voor de komende tijd vooral op rust op het gebied van wet- en regelgeving. Tijd en rust om de meest recente veranderingen zorgvuldig te implementeren is cruciaal, vindt ze, juist omdat regelingen zo lang mee moeten. Pensioenfondsen hebben nu eenmaal een lange relatie met hun deelnemers. 'Het belangrijkste is dat we onze processen zo inrichten dat we later ook moeiteloos kunnen werken. Je kunt van tevoren niet bedenken hoe de pensioenwereld er over een aantal jaren uit zal zien. Maar dat maakt het allemaal ook erg interessant. Elke keer komt er weer wat nieuws.'

'We hebben geprobeerd naadloos aan te sluiten op de oude organisatie en onze hoge kwaliteit van dienstverlening te handhaven'

‘Je kunt niet dirigeren met oordoppen in’¹

De cultuursector heeft in september 2007 met de zogeheten arbo-catalogus voor de podiumkunsten afspraken gemaakt over veilig werken, met name gericht op het risico op gehoorschade voor musici en technici van orkesten en poppodia. Oordoppen in dus wanneer je speelt in een orkest of dat dirigeert. Maar hoe doe je dat? Hoe kun je nog haarfijn aanvoelen wanneer het jouw beurt is om in te zetten? En hoe kun je als dirigent nog leiding geven aan musici die elkaar niet meer goed horen of wanneer je zelf ook niet meer alle partijen even zuiver hoort?

Goed bedoeld allemaal. Natuurlijk moeten werknemers beschermd worden. Maar is er ‘achter het bureau’ bij het ontwerpen van de Europese regels wel met voldoende oog voor de praktijk gewerkt? De orkesten en poppodia zitten er wel mee. Geschikte gehoorbescherming is er nog niet. Toch moet er nu wel aan de voorschriften worden voldaan. Over een klein half jaar gaat de Arbeidsinspectie streng controleren. De sector zit met de handen in het haar.

Dan doet de pensioensector het toch heel wat beter! Er is voortdurend overleg tussen en met alle betrokken partijen. En het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid probeert zonder al te veel regels goed gebruik te maken van de zelfregulering in de sector. Kijk naar de afspraken die zijn gemaakt over informatieverstrekking van pensioenuitvoerders aan deelnemers, slapers en gepensioneerden. Na een heel lange aanloopperiode, steeds nauwkeuriger regels en inspanningen van instellingen als Pensioen kijker getroust de sector zich veel moeite om de communicatie met deelnemers op een hoger plan te tillen. Met de AFM als toezichthouder. Het pensioenbewustzijn van de Nederlanders is echter niet hoog. Onderzoek na onderzoek komt met onthutsende conclusies. Stormballen worden gehesen. Het is de vraag of al die informatieverstrekking wel helpt.

Han Thoman

De pensioenconsument heeft oordoppen in. Het lijkt of men de boodschap niet wil horen. Dat kan ook niet als je oordoppen draagt. Je moet ontvankelijk zijn voor de boodschap. En pas wanneer de boodschapper de boodschap in heldere taal uitdraagt en de ontvanger de boodschap wil horen én begrijpt, kan er sprake zijn van een begin van communicatie.

Verloopt het proces ook zo? Nee. De sector schrijft zich suf aan folders, brochures, ontwikkelt de prachtigste websites, organiseert informatiebijeenkomsten. Het resultaat – in termen van opkrikken van het pensioenbewustzijn – is toch teleurstellend.

Zo is er het Uniform Pensioenoverzicht. Met de bedoeling de uitkeringen bij pensionering, overlijden en arbeidsongeschiktheid éénduidig te presenteren. Tot stand gekomen met zeer veel moeite, na intensief overleg en met de nodige compromissen. Wat te doen wanneer de deelnemer met ‘Oh, weer zo’n brief van mijn pensioenuitvoerder; die leg ik in het laatje’ de envelop niet wil openmaken? Of de envelop wel openmaakt maar de inhoud niet tot zich door laat dringen?

Mij lijkt dat je ertoe zou moeten komen de deelnemer te ‘dwingen’ de inhoud tot zich te nemen. Door bijvoorbeeld hem/haar een paar vragen te laten beantwoorden en de antwoorden terug te laten sturen. Of misschien beter: stel een klein prijsje in het vooruitzicht wanneer alle vragen goed zijn beantwoord. Dat spreekt Nederlanders wellicht meer aan.

Meer dan de slogan ‘neem nu de tijd voor later’. Want wat ver van je bed staat, heeft immers niet gauw je belangstelling.

Laten we de pensioenconsument dus de oordoppen uit laten doen. De cultuursector gaat op zoek naar geschikte oordoppen. Zo heeft de gehoorbeschermingsindustrie ook nog perspectief. ■

*Han Thoman
(zelfstandig adviseur Pensioenfondsen)*

¹ NRC 3 oktober 2007 (voorpagina en pagina 9)

De Pensioenwet en de impact op de jaarverslaggeving 2007

Dat de Pensioenwet per 1 januari 2007 is ingegaan hoeft niemand u meer te vertellen. Maar dat de invoering van de Pensioenwet ook gevolgen heeft voor de jaarverslaggeving van pensioenfondsen over 2007 is voor velen nog niet helemaal helder.

Dit artikel gaat in op de belangrijkste wijzigingen die de invoering van de Pensioenwet ten aanzien van jaarrekening en jaarverslag met zich meebrengt.

Alle pensioenfondsen moeten voldoen aan BW 2:9

In de Pensioen- en spaarfondsenwet was over de inrichting van de jaarrekening en het jaarverslag niets geregeld. Wel is in titel 9, Boek 2 BW (het onderdeel dat handelt over de jaarrekening en het jaarverslag) opgenomen dat commerciële stichtingen – waaronder pensioenfondsen – mits zij voldoen aan bepaalde groottecriteria (art 2:360 lid 3 BW) een jaarrekening en jaarverslag moeten opstellen. Deze moeten dan in

van milieu- en personeelsaangelegenheden. Daarnaast moet informatie gegeven worden over de verwachte gang van zaken inclusief beleggingen, financiering en personeelsbezetting;

- een beschrijving van de voornaamste risico's en onzekerheden waarmee de rechtspersoon wordt geconfronteerd. Denk hierbij aan verzekeringstechnische risico's zoals lang- en kortleven, actuariële veronderstellingen, renterisico, beleggingsrisico en uitbestedingsrisico;
- ten aanzien van het gebruik van financiële instrumenten worden voor zover van betekenis voor de beoordeling van activa, passiva, financiële toestand en resultaat, de doelstellingen en het beleid voor risicobeheer vermeld. Daarbij moet aandacht worden besteed aan het beleid

De Pensioenwet heeft grote gevolgen voor de jaarrekening en het jaarverslag

overeenstemming zijn met titel 9, Boek 2 BW. Een nadere uitwerking van de jaarverslaggeving is vervolgens opgenomen in de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving met in het bijzonder RJ 610 Pensioenfondsen.

In de Pensioenwet staat (art 146 PW) echter dat een pensioenfonds met zetel in Nederland binnen zes maanden na afloop van het boekjaar de jaarrekening en het jaarverslag volgens titel 9, Boek 2 BW vaststelt, en dat de in artikelen 2:360 lid 3, 396 en 397 BW geformuleerde uitzonderingen niet van toepassing zijn. Art 2:360 lid 3 BW gaat over het groottecriterium. De genoemde artikelen 2:396 en 397 BW handelen over vrijstelling van openbaarmaking op onderdelen op grond van de omvang van het pensioenfonds.

Wat zijn nu de gevolgen? Artikel 146 PW betekent dat alle pensioenfondsen, ongeacht hun omvang, een jaarrekening en jaarverslag dienen op te stellen en openbaar te maken in overeenstemming met titel 9, Boek 2 BW.

Tot 2007 was het voor (kleine) pensioenfondsen mogelijk om de jaarrekening in de vorm van de staten voor De Nederlandsche Bank op te stellen. Dit is niet meer mogelijk voor pensioenfondsen. Vanaf 2007 dienen alle pensioenfondsen een jaarrekening en afzonderlijk de verslagstaten op te maken.

Alle pensioenfondsen moeten de jaarrekening deponeren bij het stichtingsregister van de Kamer van Koophandel. De openbaar te maken jaar-

inzake de afdekking van risico's die zijn verbonden aan alle belangrijke soorten voorgenomen transacties. Ook dienen de gelopen prijs-, krediet-, liquiditeits- en kasstroomrisico's vermeld te worden.

In de jaarrekening dient eveneens informatie te worden verstrekt over financiële instrumenten. Onder financiële instrumenten wordt verstaan alle activa en passiva, dus bijvoorbeeld de beleggingen maar ook de pensioenverplichtingen. Zoals gemeld worden de doelstellingen en het beleid voor risicobeheer van financiële instrumenten vermeld in het jaarverslag. Doel van het verstrekken van gegevens in de jaarrekening is het verschaffen van informatie:

- die het inzicht vergroot in het belang van de in de balans en de niet in de balans opgenomen financiële instrumenten voor de financiële positie, het resultaat en de kasstromen;
- die relevant is bij het bepalen van de bedragen, de tijdstippen en de mate van zekerheid van de toekomstige kasstromen van deze instrumenten.

De verslagstaten tot 2007 voldeden in grote mate aan de inrichtingsvereisten zoals opgenomen in titel 9, Boek 2 BW en RJ 610 Pensioenfondsen. De inrichting (presentatie) van balans en staat van baten en lasten wijzigt daarom niet substantieel. De impact ligt in het

Invoering van het FTK betekent een stelselwijziging in de jaarverslaggeving

rekening mag niet afwijken van de vastgestelde jaarrekening. De verslagstaten zijn niet openbaar en worden alleen voor De Nederlandsche Bank opgesteld.

Wat moet er gewijzigd worden om te voldoen aan BW 2:9

Voor pensioenfondsen die hun jaarrekening tot 2007 inrichtten volgens titel 9, Boek 2 BW heeft artikel 146 PW geen impact. Wel staan in de Pensioenwet nadere vereiste toelichtingen die ook gelden voor deze fondsen, daarover later meer.

Uit de praktijk blijkt dat de jaarrekening en het jaarverslag voor pensioenfondsen die nog niet voldeden aan de vereisten van titel 9, Boek 2 BW op veelal de volgende onderdelen moeten worden aangepast.

De bepalingen voor het jaarverslag, ook wel bestuursverslag genoemd, zijn vermeld in artikel 2:391 BW. De belangrijkste bepalingen zijn:

- de gang van zaken gedurende het verslagjaar moet vermeld worden en een volledige en evenwichtige analyse van de toestand op de balansdatum, de ontwikkeling gedurende het boekjaar en van de resultaten. Indien noodzakelijk voor een goed begrip van de ontwikkeling, de resultaten of de positie van het fonds omvat de analyse ook zowel financiële als niet-financiële prestatie-indicatoren, met inbegrip

bijzonder in de vereiste toelichtingen. Vereiste toelichtingen zijn onder andere:

- statutaire informatie over bestemming van het resultaat;
- opgave van de bestemming van het resultaat;
- opgave van gebeurtenissen na balansdatum;
- het gemiddelde aantal werknemers, bezoldiging van bestuurders en gewezen bestuurders;
- informatie over de uitvoeringsovereenkomst (financiering) met de sponsor.

Een onderdeel dat ontbrak in de verslagstaten is het kasstroomoverzicht. In de jaarrekening dient een kasstroomoverzicht opgenomen te worden dat de kasstromen uit operationele activiteiten, financieringsactiviteiten en investeringsactiviteiten naar herkomst en besteding toont. Bovenstaande is natuurlijk niet limitatief en u dient, in overleg met uw accountant, de volledige impact na te gaan.

Wat moet er volgens de PW aanvullend worden vermeld

De Pensioenwet geeft een aantal specifieke vereiste toelichtingen voor het jaarverslag en de jaarrekening. Deze items zijn aanvullend ten opzichte van de bepalingen in BW 2:9. ►

6 Pensioenfondsen Update

Artikel 96 PW geeft aan dat een pensioenfonds in het jaarverslag (verslag van het bestuur) dient te vermelden of in het afgelopen boekjaar:

- dwangsommen en boetes zijn opgelegd, en zo ja, hoeveel deze in totaal hebben bedragen;
- een aanwijzing als bedoeld in art 171 PW is gegeven;

Bij toepassing van het FTK in de jaarrekening 2007 dienen de vergelijkende cijfers over 2006 aangepast te worden aan het nieuwe stelsel. Om de beginpositie van 2006 te bepalen dienen de cijfers van 2005 volgens het nieuwe stelsel beschikbaar te zijn. Tevens dient het eigen vermogen en het verloop van de pensioenvoorziening, inclusief de vergelijkende

Voor elk individueel pensioenfonds zijn specifieke aanpassingen noodzakelijk

- een bewindvoerder als bedoeld in art 173 PW is aangesteld;
- een kortetermijnherstelplan als bedoeld in art 140 PW van toepassing is;
- een langetermijnherstelplan als bedoeld in art 138 PW van toepassing is.

De toezichthouder kan besluiten een curator te benoemen voor alle of bepaalde organen van het pensioenfonds als dat pensioenfonds niet voldoet aan de bepalingen van de Pensioenwet (art 172 PW). Bij beëindiging van de situatie zoals bedoeld in art 172 PW dient dit te worden vermeld.

Het art 130 PW geeft aan dat in de jaarrekening en het jaarverslag de hoogte vermeld dient te worden van de totale:

- kostendekkende premie, bedoeld in art 128 lid 1 PW;
- gedempte premie, bedoeld in art 128 lid 2 PW;
- feitelijke premie.

Stelselwijziging bij toepassing FTK

Sinds het najaar van 2005 hebben wij onze pensioenfondsen geïnformeerd dat de invoering van het Financieel Toetsingskader (FTK) een stelselwijziging betekent in de jaarverslaggeving. De waarderingsgrondslag wordt immers 'actuele waarde' in plaats van 'kostprijs'.

Een stelselwijziging heeft als gevolg dat:

- de vergelijkende cijfers moeten worden aangepast;
- meerjarenoverzichten – voor zover mogelijk – dienen te worden aangepast;
- de verwerking van de stelselwijziging via het (eigen) vermogen wordt aangepast.

cijfers, aangepast te worden aan het nieuwe stelsel. Als een actuariële analyse is opgenomen in de jaarrekening dient deze ook vergelijkbaar te worden gemaakt.

De invloed van het FTK op het vereiste vermogen bij herzekerde fondsen wordt in een ander artikel in deze Pensioenfondsen Update behandeld.

Richtlijn 610 Pensioenfondsen geactualiseerd

De Raad voor de Jaarverslaggeving heeft 5 december 2007 voor boekjaren vanaf 1 januari 2008 een geactualiseerde verslaggevingsrichtlijn voor pensioenfondsen (RJ 610 Pensioenfondsen) gepubliceerd.

De geactualiseerde Richtlijn 610 heeft een overgangsbepaling ten aanzien van de vergelijkende cijfers. Het is dan wel zaak dat de geactualiseerde Richtlijn 610 al vanaf boekjaar 2007 wordt toegepast.

Specifieke aanpassingen

In dit artikel is een afgewogen keuze gemaakt in de behandeling van de wijzigingen als gevolg van de Pensioenwet. Noodzakelijkerwijs kunnen niet alle aspecten van verslaggeving hierbij aan de orde komen. Vrijwel altijd zullen specifieke aanpassingen noodzakelijk zijn die relevant zijn voor uw pensioenfonds. Het raadplegen van wetteksten, (ontwerp)richtlijnen en overige vaktechnische literatuur blijft altijd noodzakelijk. ■

Meer informatie

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Henk van der Rijst, telefoon (020) 568 74 61, e-mail henk.van.der.rijst@nl.pwc.com.

Pensioenfondsen Update gaat digitaal

U ontvangt deze Update omdat u geïnteresseerd bent in de actuele zaken rondom pensioenfondsen. Wij kunnen ons echter voorstellen dat u eveneens belangstelling heeft voor nieuws uit een bepaalde marktsector en wellicht ontvangt u ook al andere nieuwsbrieven van PricewaterhouseCoopers (PwC).

Om het vergaren van al die kennis en informatie voor u te vergemakkelijken, is de opzet van de nieuwsbrieven aangepast. De gedrukte exemplaren verdwijnen en u heeft nu de gelegenheid een eigen 'PwC-profiel' aan te maken. Door u aan te melden op onze website kunt u precies aangeven over welke interessegebieden u informatie wilt ontvangen. U ontvangt daarna maandelijks per e-mail een persoonlijke nieuwsbrief, waarin u de actuele ontwikkelingen in de door u aangegeven interessegebieden leest.

Zoals in de vorige editie reeds aangegeven betekent deze verandering voor de *Pensioenfondsen Update* dat dit de laatste gedrukte editie is. Vanaf 1 januari 2008 vindt u al het nieuws en achtergrondinformatie over pensioenfondsen op www.pwc.nl/actueel en in de digitale nieuwsbrief. Wij hebben echter uw toestemming nodig om de mail te versturen. Dus heeft u zich nog niet aangemeld, geef u dan nu op via www.pwc.nl/actueel en zie begeleidende brief. ■

Volledig herverzekerde pensioenfondsen

Het Financieel Toetsingskader (FTK) voor pensioenfondsen is gebaseerd op het principe dat de gestelde vermogensseisen moeten aansluiten bij de risico's. Welke vermogensseisen gelden er voor volledig herverzekerde pensioenfondsen?

Omdat volledig herverzekerde fondsen de risico's hebben overgedragen aan een herverzekeraar, nemen zij in het kader van het FTK een aparte positie in. Een samenvatting van de vermogensseisen die aan volledig herverzekerde fondsen worden gesteld.

De praktijk

In de praktijk blijkt dat een aantal pensioenfondsen veronderstelt volledig herverzekerd te zijn, terwijl De Nederlandsche Bank (DNB) daar anders over denkt. DNB hanteert de volgende definitie: 'Een volledig herverzekerd pensioenfonds is een pensioenfonds dat alle risico's van de aange-gane pensioenverplichtingen heeft overgedragen aan, ondergebracht bij of herverzekerd bij een herverzekeraar.' Het komt er hierbij op neer dat een volledig herverzekerd pensioenfonds geen verzekeringstechnisch risico en geen beleggingsrisico mag lopen. Er ontstaat wél een kredietrisico op de herverzekeraar en er kan een kostenrisico spelen.

Een pensioenfonds dat op 1 januari 2007 volledig herverzekerd was, hoeft in ieder geval drie jaar geen minimum eigen vermogen aan te houden. Daarna beoordeelt DNB of de kwaliteit van de herverzekering hoog genoeg is om deze termijn te verlengen. DNB kijkt dan vooral naar de kredietkwaliteit van de herverzekeraar en naar de eventuele afdekking van het kredietrisico door het pensioenfonds.

Vereist eigen vermogen

Het minimaal vereist eigen vermogen is er voor verzekeringstechnisch, beleggings- en kostenrisico. Het vereist eigen vermogen bestrijkt echter meer en is bij pensioenfondsen in het algemeen gelijk aan het eigen vermogen dat nodig is om 97,5% zekerheid te hebben dat het belegd vermogen een jaar later ten minste gelijk is aan de technische voorzieningen. Dat lijkt per definitie zo te zijn in geval van volledige herverzekering, maar schijn bedriegt. Er is immers kredietrisico ontstaan.

Volledig herverzekerde fondsen nemen voor het FTK een aparte positie in

In de ogen van DNB is een herverzekering waarbij na afloop van de overeenkomst de jaarlijks verschuldigde (administratie)kosten in enig jaar hoger kunnen zijn dan de winstdeling, géén volledige herverzekering.

Technische voorzieningen

Wat de vaststelling van de technische voorzieningen betreft geldt voor volledig herverzekerde pensioenfondsen hetzelfde als voor andere pensioenfondsen: waardering op marktwaarde. Dat betekent discontering op basis van de rentetermijnstructuur en toepassing van sterftegrondslagen waarin de voorzienbare trend in overlevingskansen is meegenomen. Als de rentetermijnstructuur voor obligatieleningen op de herverzekeraar hoger ligt dan de rentetermijnstructuur van DNB, dan geldt een afslag op de vordering op de herverzekeraar. In beginsel dient de afslag gecompenseerd te worden met aanvullende, risicoloos belegde assets.

Minimaal vereist eigen vermogen

Over het algemeen dienen pensioenfondsen over een minimum eigen vermogen te beschikken dat bestaat uit componenten voor verzekeringstechnisch, beleggings- en kostenrisico. Bij volledige herverzekering vervallen de twee eerstgenoemde risico's. Het kostenrisico vervalt echter niet zomaar. Het minimaal vereist eigen vermogen voor volledig herverzekerde pensioenfondsen is:

- 25% van de jaarlijkse nettobeheerkosten, óf;
- 1% van de technische voorzieningen (als de beheerkosten voor meer dan vijf jaar zijn vastgelegd, óf;
- nihil (als DNB daarmee instemt).

Het standaardmodel voor de vaststelling van het vereist eigen vermogen is ook geschikt voor volledig herverzekerde fondsen. Er zijn weliswaar andere modellen, maar een volledig herverzekerd pensioenfonds zal vrijwel altijd het standaardmodel hanteren.

Berekening vereist eigen vermogen

De formule voor het vaststellen van het vereist eigen vermogen (VEV) van volledig herverzekerde pensioenfondsen luidt als volgt:

$$VEV = 40\% \times 0,5 \times \text{credit spread} \times \text{duration} \times \text{marktwaarde herverzekeringsoverdracht}$$

In het kader van dit beknopte artikel is het onmogelijk de verschillende termen en begrippen uitgebreid te behandelen, maar het is belangrijk te weten dat het een aanzienlijk effect heeft als de kredietkwaliteit van herverzekeraars AA- of beter is. In dat geval kan DNB namelijk toestemming verlenen om voor de *credit spread* van nul uit te gaan, en is het vereist eigen vermogen dus ook nul.

Zoals eerder opgemerkt kan DNB bij voldoende kwaliteit van de herverzekering instemmen met een minimaal vereist eigen vermogen van nul. In dat geval zal de kredietkwaliteit van de herverzekeraar meestal AA- of beter zijn, waardoor helemaal geen eigen vermogen hoeft te worden aangehouden. ■

Meer informatie

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Ewoud Stam, telefoon (020) 568 60 34, e-mail ewoud.stam@nl.pwc.com.

Geen steen is op de andere gelaten

Pensioenfonds PNO Media staat er na een paar magere jaren weer goed voor. Sinds de financiële dip van een paar jaar geleden is er veel veranderd bij het bedrijfstakpensioenfonds. Recent voerde PNO Media een raamwerk in waarbinnen organisatierisico's worden beheerd. 'Wij willen niet meer voor verrassingen komen te staan', zegt directeur Daan Heijting.

Daan Heijting

Daan Heijting zit er tevreden bij in de monumentale kantoorvilla in Hilversum waar vroeger de NCRV was gehuisvest. De ziektekostenpoot van zijn bedrijf staat op de onafhankelijke site www.kiesbeter.nl met een score van 8,7 boven aan de lijst van ziektekostenverzekeraars met de beste service. Zijn pensioenfonds is bovendien door het vakblad *NPN* uitgeroepen tot 'pensioenfonds van het jaar'. De trofee staat op zijn bureau. De prijs is een erkenning voor de prestatie van Pensioenfonds PNO Media om uit een diep dal omhoog te klimmen, vindt Heijting. Maar het belangrijkste succes van het afgelopen jaar is volgens hem dat PNO vanaf 1 januari 2008 de pensioenen weer volledig indexeert en een begin kan maken met het inhalen van achterstanden. 'Indexatie is cruciaal voor het vertrouwen dat mensen in je fonds hebben.'

Indexatie is cruciaal voor het vertrouwen dat mensen in je fonds hebben

Vertrouwen is de kurk waarop PNO drijft. Aansluiting bij het pensioenfonds is vrijwillig. 'We moeten werkgevers overtuigen dat we de beste en meest voor de hand liggende leverancier zijn van pensioenregelingen voor de mediasector', aldus Heijting. 'Het behouden en verbreden van het draagvlak is alleen mogelijk uitgaande van een gezonde financiële basis.'

Herstelplan

In 2001 belandde PNO door de crisis op de kapitaalmarkten in financieel zwaar weer. Het fonds zakte onder de dekkingsgraad en moest onder toezicht van De Nederlandsche Bank (DNB) met een herstelplan komen. Uitvoering van dat herstelplan loopt voortreffelijk, zegt Heijting. 'De dekkingsgraad is momenteel 127%, we lopen voor op schema.' Tegelijkertijd groeide de wens van PNO om ook de organisatie van het pensioenfonds, buiten het directe herstel van de solvabiliteit om, beter onder controle te krijgen. 'Als je een pensioenfonds hebt, moet je het goed beheren of het helemaal niet doen', vindt Heijting. 'Wij willen niet nog een keer voor verrassingen komen te staan.' Daarvoor werd de hulp van PwC ingeroepen.

De invoering van een enterprise risk framework is niets anders dan het vastleggen van afspraken en procedures rond risico's die de doelstelling van een organisatie kunnen belemmeren. Dat klinkt eenvoudig, maar het betekent wel dat alle risico's moeten worden geïnventariseerd en op hun gewicht beoordeeld. PNO begon dus met het opsporen van alle situaties waar onzekerheden in zitten. Dat gebeurde aan de hand van interviews met een groot aantal medewerkers in een soort 'benen-op-tafel-setting'.

Juridische zaken en communicatie hebben meer gewicht gekregen binnen de organisatie

De inventarisatieronde bracht in totaal tachtig risico's boven tafel. Heijting: 'Ik was natuurlijk niet verrast dat er risico's waren, maar wel dat het er zoveel zijn. Natuurlijk is niet alles even belangrijk. Volgens onze meest recente inventarisatie moeten we 152 verschillende (groepen van) wetten en regels naleven. Het niet-naleven van wet- en regelgeving is voor ons fonds een belangrijk risico. Maar je kunt wel op basis van een risico-inschatting onderscheid maken binnen die wetten en regels. Zo zijn we niet dagelijks bezig met de naleving van de Monumentenwet 1988, waar ons pand onder valt.'

Risicobereidheid

De risico's moesten daarna worden 'gewogen'. Heijting: 'We hebben daarvoor een aantal criteria geformuleerd: we zijn bijvoorbeeld niet

bereid fouten in onze dienstverlening te accepteren, we willen financiële verliezen vermijden, we willen dat onze goede reputatie onaangetast blijft en dat de dekkingsgraad niet onder de 105% komt. In totaal bepalen zeven criteria onze risicobereidheid.'

Een even belangrijk onderdeel van het opzetten van een raamwerk is hoe de bestaande risico's op dit moment worden beheerst. Bij Pensioenfonds PNO Media werden op het moment van de eerste inventarisatie zeven van de tachtig risico's niet zodanig beheerst dat deze binnen de risicobereidheid van het fonds vielen. Het fonds heeft voor deze risico's additionele beheersmaatregelen getroffen.

Anderzijds bleken sommige zaken ook beter te lopen dan verwacht. 'Ik vroeg me af of we aan alle wet- en regelgeving voldeden maar we weten

nu zeker dat een aantal regels niet van toepassing zijn op ons. We zijn helemaal compliant.'

Heijting benadrukt een paar keer dat de wens om 'in control' te zijn vooral voortvloeit uit de houding van het pensioenfonds zelf en niet alleen uit de wet- en regelgeving die op dit gebied een stuk veeleisender is geworden. Houding en wet hebben er wel beide voor gezorgd dat de organisatie van het pensioenfonds ingrijpend is veranderd. 'Bijvoorbeeld juridische zaken en communicatie hebben meer gewicht gekregen binnen de organisatie. Sommige activiteiten, zoals het direct beleggen in vastgoed, zijn afgestoten. Dit soort veranderingen vergt ook veranderingen in het personeelsbeleid. Je zou kunnen zeggen dat het wel even een cultuurshock is geweest. Dat was niet altijd even gemakkelijk. Geen steen is op de andere gebleven.'

Risicoraamwerk

De dynamiek blijft in de pensioenwereld en in ieder geval bij Pensioenfonds PNO Media, zegt Heijting. Het bedrijf staat alweer voor nieuwe uitdagingen, zoals de wettelijk verplichte organisatorische splitsing van de pensioen- en de ziektekostenactiviteiten van PNO. Het is dan ook de bedoeling dat het risicoraamwerk steeds wordt aangepast aan veranderingen. Heijting: 'We hebben nu een duidelijk zicht op de risico's en de beheersing daarvan, en we hebben een passende rapportagestructuur. In het jaarverslag hebben we hier ook melding van gemaakt.'

We keken natuurlijk altijd al naar de risico's, maar we hadden daarbij geen integrale benadering. We zijn nu beter in staat prioriteiten te stellen en risico's ook te accepteren. En inderdaad, het risico rond Monumentenzorg heeft geen hele grote impact. Maar ik kan je verzekeren dat we heel trots en zuinig zijn op dit gebouw.' ■

Meer informatie

Voor meer informatie over risicomanagement voor pensioenfondsen kunt u contact opnemen met Thijs Peeters, telefoon (020) 568 41 59, e-mail thijs.peeters@nl.pwc.com

Pension Fund Governance biedt kansen

Op 1 januari 2007 trad de Pensioenwet in werking, waarin de Pension Fund Governance Principles van de Stichting van de Arbeid (STAR) zijn verankerd. Pensioenfondsen hadden tot 1 januari 2008 de tijd om de principes te implementeren. Veel fondsen zijn echter nog volop aan de slag.

Een van de lastigste aspecten van het implementeren van de Pension Fund Governance Principles, of in goed Nederlands de principes voor goed pensioenfondsbestuur (hierna: de principes), is dat het van de organisatie een belangrijke cultuurverandering vereist. Om per 1 januari 2008 volledig te kunnen voldoen aan de eisen ten aanzien van goed bestuur en risicobeheersing, hadden tijdig maatregelen moeten worden genomen. De principes hebben onder meer betrekking op de verantwoording, deskundigheid en onafhankelijkheid van het bestuur, transparantie, openheid en communicatie, en intern toezicht.

Wettelijke ondersteuning

De STAR meent dat de principes voor goed pensioenfondsbestuur niet vrijblijvend mogen zijn, maar wettelijk verplicht moeten worden gesteld en getoetst door De Nederlandsche Bank (DNB). Uitgangspunt blijft wel dat de nadere vormgeving van de principes middels zelfregulering plaats heeft. Dit is een duidelijk voorbeeld van 'principle based' wetgeving, waarbij de opzet en werking prima aansluiten op het risicogebaseerde toezicht van DNB. De principes moeten ruimte bieden voor differentiatie en maatwerk dat past bij het eigen karakter van de pensioenfondsen. Veel pensioenfondsen krijgen te maken met twee nieuwe aspecten in de organisatie: het *verantwoordingsorgaan* en het *interne toezicht*.

Verantwoordingsorgaan

In het verantwoordingsorgaan zijn de actieve deelnemers, de pensioengerechtigden en de werkgever(s) vertegenwoordigd. De zetels en stemmen zijn in beginsel gelijkelijk verdeeld: elk krijgt een derde van de zetels en/of het stemmenaantal. Het bestuur legt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan over het beleid, de wijze waarop dit is uitgevoerd en over de naleving van de principes voor goed pensioenfondsbestuur.

Bevoegdheden

Het verantwoordingsorgaan beoordeelt op basis van het jaarverslag, de jaarrekening en andere informatie (waaronder de bevindingen van het interne toezicht) het door het bestuur gevoerde beleid en de beleidskeuzes voor de toekomst. Het oordeel en de reactie van het bestuur worden in het jaarverslag opgenomen. De verantwoording en het oordeel van het verantwoordingsorgaan hebben vooral betrekking op de vraag of bij de genomen besluiten op een evenwichtige wijze met de verschillende deelbelangen rekening is gehouden.

Transparantie

Transparantie moet leiden tot een groter vertrouwen in het fonds. Het geeft de belanghebbenden de mogelijkheid om te reageren, zodat het bestuur scherper voor ogen krijgt hoe de belangen precies liggen en of er actie moet worden ondernomen.

Intern toezicht

Pensioenfondsen zijn verplicht een intern toezicht in te richten. Onafhankelijke deskundigen beoordelen de beleids- en bestuursprocedures, de *checks and balances* binnen het fonds, en de manier waarop het pensioenfondsbestuur omgaat met de risico's op de langere termijn. In het jaarverslag worden vervolgens de bevindingen van het interne toezicht vermeld.

Inrichting

Voor de inrichting van het interne toezicht kan het bestuur kiezen uit een aantal mogelijkheden, zoals visitatie (door een commissie met externe deskundigen), het instellen van een afzonderlijk orgaan voor intern toezicht, de systematiek van de *one tier board* (toezichthouders binnen het bestuur) en een auditcommissie (de commissie die betrokken is bij de controle van de werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen en de financiële informatieverschaffing door de onderneming).

Taken

Het interne toezicht overlapt met het werk van de externe toezichthouder DNB, de accountant en de actuaire. In de praktijk kiezen veel fondsen voor de visitatiecommissie. Er is een aantal partijen dat de visitatie als gespecialiseerd product aanbiedt. Sommige fondsen overwegen bij elkaar op te treden als visitatiecommissie, maar dat kan alleen als de onafhankelijkheid van de leden van deze visitatiecommissie is gewaarborgd. Een aantal grote pensioenfondsen kiest voor een eigen toezichthoudend orgaan of een one tier board.

Medezeggenschap

Door het toenemend aantal gepensioneerden en hun belang in het totale pensioenvermogen groeit de behoefte aan meer invloed en zeggenschap. In twee convenanten tussen de STAR en het Coördinatieorgaan Samenwerkende Ouderenorganisaties is vastgelegd hoe dit bij de verschillende pensioenfondsen moet worden geregeld. Omdat de

tussentijdse evaluatie in 2005 van het eerste convenant echter weinig opleverde, is medezeggenschap inmiddels bij wet geregeld. Van vrijblijvendheid is dus geen sprake meer. Pensioenfondsen zullen de medezeggenschap moeten vormgeven door óf een deelnemersraad in te stellen, óf door gepensioneerden in het bestuur op te nemen, waarbij de medezeggenschap goed samen moet gaan met de invoering van de principes voor goed pensioenfondsbestuur – en met name de invoering van het verantwoordingsorgaan. In de principes worden daarvoor drie opties genoemd:

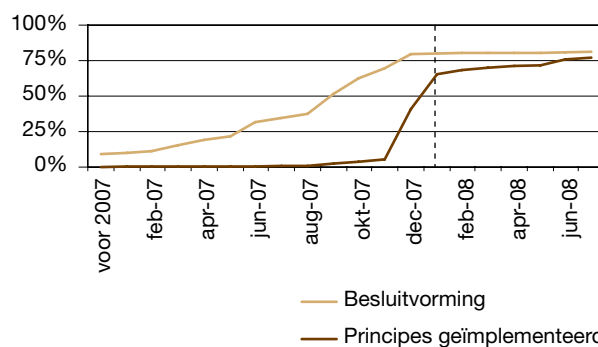
- de deelnemersraad en het verantwoordingsorgaan zijn volledig gescheiden;
- de deelnemersraad en het verantwoordingsorgaan zijn gescheiden organen met personele unies (zelfde personen maken deel uit van beide organen);
- de deelnemersraad gaat op in het verantwoordingsorgaan.

Zowel de werking van de Pension Fund Governance-principes als de naleving van het tweede medezeggenschapsconvenant worden in 2008 geëvalueerd.

Pension Fund Governance in de praktijk

In september 2007 heeft DNB de eerste resultaten bekendgemaakt van de enquête onder de pensioenfondsen. Daarbij viel op dat begin september slechts 82% van de fondsen de enquête had ingeleverd, terwijl de deadline door DNB op 1 juli 2007 was gesteld. Uit de gepubliceerde resultaten bleek dat de voortgang van de besluitvorming ten aanzien van de implementatie van de principes, en de daadwerkelijke

Invoering PFG-principes

implementatie nogal te wensen overliet (zie bovenstaand figuur). Volgens DNB was de besluitvorming vaak nog niet afgerond omdat de tijd en capaciteit voor het invoeren van de principes ontbreekt, of omdat het moeilijk is de (juiste) mensen te vinden voor de bezetting van de nieuwe organen. Daarnaast was de implementatie vaak nog niet opgepakt omdat het pensioenfonds te klein is voor volledige toepassing van de Pension Fund Governance-principes, of omdat het voornemen bestaat het fonds te liquideren. Zo had nog maar een derde deel van de respondenten een verantwoordingsorgaan ingesteld en het interne toezicht georganiseerd.

Toekomst

Hoewel de implementatie voor veel pensioenfondsen lastig is, is het toch zaak om Pension Fund Governance serieus te nemen. Pensioenfondsbesturen moeten dan ook een duidelijke visie ontwikkelen en met alle betrokkenen een oplossing zoeken voor precieze invulling van de principes. PwC heeft daartoe eind vorig jaar een drietal seminars georganiseerd over Pension Fund Governance onder de titel: 'Het uur van de waarheid'. Drie pensioenfondsdirecteuren deelden daarbij hun ervaringen met Pension Fund Governance met de deelnemers. Wij geven in het kort een aantal algemene indrukken en conclusies weer:

- de grote lijnen en de theorie kent iedereen wel; het gaat nu om de feitelijke implementatie;
- er is in het algemeen nog steeds veel weerstand tegen de principes;
- een goede governance begint te allen tijde met een deskundig en professioneel opererend bestuur met ondersteuning van een directie of bureau;
- de cultuur binnen de aangesloten onderneming weerspiegelt zich vaak in de governance van het pensioenfonds;
- voor de kleinere fondsen spelen met name de volgende vragen: hoe kom ik aan mensen en hoe kan ik de kosten minimaal houden;
- invoering van PFG dient idealiter samen te gaan met de invoering van een intern risicobeheersingsmodel;
- verdere ontwikkeling van het one tier board-model kan een oplossing bieden voor het daadwerkelijk creëren van een betrokken toezicht-houder.

Wij zijn van mening dat met een serieuze aanpak Pension Fund Governance geen bedreiging is, maar juist een kans. Naleving is méér dan de spreekwoordelijke *window dressing*. Het dient immers een doel. Zoals bij elke verzekering, maar in het bijzonder bij pensioen, draait het om vertrouwen. Vertrouwen in een goed pensioen en in goed pensioen-fondsbestuur. ■

Meer informatie

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Jan Meijer, telefoon (020) 568 53 44, e-mail: jan.meijer@nl.pwc.com of Pierre Akkermans, telefoon (020) 568 69 91, e-mail: pierre.akkermans@nl.pwc.com.

Positieve ontwikkelingen voor btw-positie pensioenfondsen

Op het gebied van de btw volgen de ontwikkelingen elkaar in hoog tempo op. Dat kan met name positieve gevolgen hebben voor de btw-positie van pensioenfondsen. Tijdig en adequaat reageren is dan ook van groot belang.

De snelle ontwikkelingen op het gebied van de btw mogen dan de nodige onzekerheid opleveren, ze vormen voor pensioenfondsen wel een extra stimulans om de eigen fiscale positie eens goed door te lichten. Niet alleen kunnen dan alle risico's nauwgezet in kaart worden gebracht, ook wordt zo snel duidelijk welke concrete besparingen op de btw mogelijk zijn.

Drie belangrijke ontwikkelingen zijn:

- btw-vrijstelling inzake vermogensbeheer;
- btw-afbrekrecht voor pensioenfondsen;
- inwerkingtreding van de Markets in Financial Instruments Directive (MiFID).

Een kort overzicht van de gevolgen.

Btw-vrijstelling vermogensbeheer en andere diensten

J.P. Morgan-zaak

Op 28 juni 2007 oordeelde het Europese Hof van Justitie (C-363/05) in de Engelse J.P. Morgan-zaak dat de btw-vrijstelling voor collectief vermogensbeheer niet alleen kan worden toegepast op diensten die aan *open-ended* beleggingsfondsen, maar ook op diensten die aan *closed-ended* beleggingsfondsen worden verleend. Deze uitspraak betekent een verruiming van de btw-vrijstelling voor vermogensbeheerdiensten en

Nieuwe factuurvereisten Verenigd Koninkrijk

Per 1 oktober 2007 is in het Verenigd Koninkrijk nieuwe regelgeving met betrekking tot de factuurvereisten in werking getreden. Dit kan ertoe leiden dat, indien u diensten afneemt van Engelse dienstverrichters, deze hun facturen zullen aanpassen of extra informatie zullen opvragen.

Besparingsmogelijkheden

Bij een analyse van de btw-stromen blijkt dikwijls dat de totale btw-lasten gereduceerd kunnen worden. Ook is het vaak mogelijk voor pensioenfondsen om een substantieel gedeelte van de btw op kosten in aftrek te brengen.

Inwerkingtreding MiFID

Meer transparantie

Per 1 november 2007 is de MiFID in werking getreden. Deze richtlijn heeft tot doel een transparantere Europese kapitaalmarkt te creëren, wat de handel ten goede komt. Zo kan de MiFID het outsourcen van

De reikwijdte van de huidige btw-vrijstelling zal worden verruimd

roept de vraag op of pensioenfondsen nu al van deze vrijstelling gebruik kunnen maken.

Working Papers EC

De Europese Commissie (EC) stelt momenteel nieuwe regels op voor de toepassing van de btw-vrijstelling op diverse financiële diensten. Dit omdat verouderde definities van veel financiële diensten tot interpretatieproblemen leiden en daarmee tot onduidelijkheid of een btw-vrijstelling nu wel of niet van toepassing is. De EC legt onder meer nieuwe, uitgebreide definities vast van de begrippen 'speciale beleggingsfondsen' en 'beheerdiensten'.

Btw-impact

De reikwijdte van de huidige btw-vrijstelling zal worden verruimd. In de voorstellen plaatst de EC pensioenfondsen bijvoorbeeld expliciet onder de noemer 'speciale beleggingsfondsen'. Dat zou betekenen dat in de toekomst vermogensbeheerdiensten aan pensioenfondsen (momenteel belast met 19% btw) onder de btw-vrijstelling komen te vallen. Hetzelfde geldt voor sommige andere diensten, zoals *global custody*. Op basis van de recente *J.P. Morgan-zaak* is het zelfs de vraag of het vermogensbeheer van pensioenfondsen niet nu al onder een btw-vrijstelling valt.

Btw-afbrekrecht voor pensioenfondsen

Btw op kosten

Pensioenfondsen betalen heel veel btw op kosten als vermogensbeheer, global custody, pensioenadministratie, advies en dergelijke. Trends als *outsourcing* brengen toenemende btw-lasten met zich mee. Vanwege de btw-vrijstelling wordt er vaak van uitgegaan dat de btw op kosten niet of nauwelijks aftrekbaar is. In Nederland betekent dit een extra kostenpost van 19%. Omdat de meeste pensioenfondsen hun kosten inclusief btw boeken, blijft deze betaalde btw veelal onzichtbaar – ook voor mogelijke btw-verrekeningen. Deze kosten kunnen oplopen tot miljoenen euro's per jaar.

bepaalde activiteiten stimuleren. Ook schrijft de richtlijn de transparantie voor van kosten voor bepaalde financiële diensten, wat moet leiden tot gedetailleerdere facturen en contracten. (zie ook kader)

Hoewel pensioenfondsen zelf niet onder de MiFID vallen, kunnen zij wel degelijk met deze richtlijn te maken krijgen, namelijk in hun hoedanigheid van afnemer van diensten van instellingen die wél onder de MiFID vallen (zoals vermogensbeheerders en custodians).

Btw-impact

De nadere detaillering van facturen en contracten zou ertoe kunnen leiden dat voor bepaalde diensten geen btw-vrijstelling meer geldt en het pensioenfonds dus (gedeeltelijk) btw moet gaan betalen. Is de dienstverrichter in het buitenland gevestigd, dan zal moeten worden nagegaan of het pensioenfonds mogelijk zogeheten 'verleggings-btw' is verschuldigd.

Hoe te handelen?

De recente ontwikkelingen maken duidelijk dat dit voor pensioenfondsen hét moment is om de btw-positie, inclusief de risico's en mogelijke besparingen, uitgebreid in kaart te brengen. Daarnaast is het raadzaam om nu al in te spelen op de toekomstige veranderingen, bijvoorbeeld door alle huidige contracten na te lopen op btw-bepalingen en door te onderzoeken of alle rechten wel voldoende zijn gewaarborgd. Door tijdig en adequaat te anticiperen op de aanpassing van contracten en facturen in het kader van de MiFID, kunnen fiscale verrassingen worden voorkomen en substantiële besparingen worden gerealiseerd. ■

Meer informatie

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Milo Hartendorf, telefoon (020) 568 74 60, e-mail milo.hartendorf@nl.pwc.com, Yolanda van Vught, telefoon (020) 568 43 71, e-mail yolanda.van.vught@nl.pwc.com, of Annemarie Beltman, telefoon (020) 568 67 26, e-mail annemarie.beltman@nl.pwc.com.

Pensioencommunicatie in 2008

‘Deze brief is centraal in een geautomatiseerd proces vervaardigd en is daarom niet ondertekend’, aldus de Belastingdienst in haar ‘communicatie’ met belastingplichtigen. En probeer vervolgens maar eens een belastingambtenaar van vlees en bloed aan de lijn te krijgen. In dit informatietijdperk is onpersoonlijke communicatie stelregel.

Ook bij pensioencommunicatie zal het vrijwel altijd zo zijn dat de (gewezen) deelnemer of gepensioneerde computergegenereerde informatie ontvangt. En als de deelnemer daar geen bezwaar tegen heeft, wordt de informatie (vooral ook uit kostenbesparing) niet eens meer op papier gezet maar uitsluitend elektronisch verstrekt. Bedenk daarbij dat de (verplichte) informatieverstrekking onder de Pensioenwet enorm is uitgebreid, en het is duidelijk dat pensioencommunicatie zich er juist op moet richten persoonlijke contactmomenten eerder te voorkomen dan te stimuleren. Hoe transparanter men is, hoe onpersoonlijker men kan zijn!

Uitbreiding pensioencommunicatie

Belangrijke verplichte uitbreidingen in de pensioencommunicatie:

- de pensioenuitvoerder moet in een startbrief de deelnemer in heldere en begrijpelijke taal informeren over de pensioenovereenkomst en de toeslagverlening;
- gewezen deelnemers (slapers) moeten eenmaal per vijf jaar geïnformeerd worden over de opgebouwde pensioenaanspraken en de toeslagverlening;

kracht geworden. 2008 wordt dus met recht het jaar van de (waarheid voor de) pensioencommunicatie.

Tijdig en begrijpelijk

De Pensioenwet heeft als hoofdregel dat de pensioenuitvoerder de informatie tijdig en in duidelijke en begrijpelijke bewoordingen moet verstrekken, maar de invulling daarvan wordt zo veel mogelijk overgelaten aan de markt (zelfregulering). Om te veel gedetailleerde regels te voorkomen, is de van verschillende zijden geopperde eis van een ‘toets op begrijpelijkheid’ niet gehonoreerd. Overigens werken diverse partijen, zoals bedrijfstakpensioenfondsen, wel degelijk aan zo’n toets. Het verifiëren of een ontvanger de informatie heeft begrepen is namelijk zeer belangrijk in het kader van het civieljuridische vereiste van de ‘wils-overeenstemming’ bij het sluiten van een (pensioen)overeenkomst, maar het zou te ver voeren dat bij iedere individuele deelnemer te doen. Er kan worden volstaan met informatie die objectief gezien begrijpelijk mag worden geacht voor de ontvangers, en daarbij kan zo’n begrijpelijkheids-toets (een representatieve steekproef) een belangrijke onderbouwing

2008 wordt het jaar van de pensioencommunicatie

- de informatievoorziening over vrijwillige pensioenregelingen is in lijn gebracht met de eisen uit de wet financieel toezicht (wft) voor complexe financiële producten;
- de voorlichting over het voorwaardelijke karakter van de toeslagverlening is sterk aangescherpt (indexatiematrix en indexatielabel). Na een jaar warmlopen zijn vrijwel alle informatieverplichtingen van de Pensioenwet voor pensioenfondsen op 1 januari 2008 definitief van

zijn. Civieljuridisch wordt de wilsovereenstemming dan aanwezig geacht, tenzij de ontvanger expliciet aangeeft de informatie niet te begrijpen.

Indexatiematrix en Indexatielabel

De wetgever stelt wel preciezere eisen aan de begrijpelijkheid van de informatie over toeslagverlening. Deze moet in ieder geval (ook) worden uitgedrukt in een ‘kwalitatieve en beeldende maatstaf’. Daarbij moet

rekening worden gehouden met de verwachtingen ten aanzien van de toekomstige toeslagverlening, zoals blijkende uit de continuïteitsanalyse, en moet worden aangegeven hoe deze zich verhoudt ten opzichte van het prijsindexcijfer.

De *indexatiematrix*, die voorgeschreven formuleringen kent en in juridisch sluitende bewoordingen moet omschrijven wat de voorwaardelijke toeslagverlening inhoudt, is voor de gemiddelde pensioenconsument onbegrijpelijk. Het *indexatielabel* moet daarom nader inzicht geven in de zekerheid waarmee het pensioen meegroeit met de inflatie. De Autoriteit Financiële Markten (AFM) werkte actief mee aan de inhoud en vormgeving van het label, dat inmiddels bekendheid geniet als het bootje dat

Stichting voor Ondernemingspensioenfondsen (Opf), de Vereniging van Bedrijfstakpensioenfondsen (VB) en het Verbond van Verzekeraars. Vanaf 1 januari 2008 (dus met informatie over opgebouwde aanspraken tot en met het jaar 2007!) moet het UPO voldoen aan de eisen van de Pensioenwet en kan geen gebruik meer worden gemaakt van de teksten en de handleiding van november 2005.

Doel UPO

Het doel van het UPO is om deelnemers en hun eventuele nabestaanden jaarlijks inzicht te geven in hun huidige en toekomstige pensioensituatie. Wie pensioenregelingen heeft bij verschillende pensioenfondsen of

De Pensioenwet stelt belangrijke eisen aan de informatievoorziening

op, boven of onder het inflatiepeil vaart. De invoering van het indexatielabel is uitgesteld tot juli 2008 en met ingang van 2009 moet het ook zijn opgenomen in het Uniform Pensioenoverzicht.

Nationaal pensioenregister

Ook de inrichting van een (nationaal) pensioenregister is wettelijk verplicht gesteld en moet per 1 januari 2011 operationeel zijn. Alle pensioenuitvoerders moeten daaraan hun medewerking verlenen. Het register is een database waarmee de consument snel en eenvoudig een overzicht kan krijgen van zijn opgebouwde oudedagsvoorzieningen (zowel het tweedepijlerpensioen als de AOW).

Uniform Pensioenoverzicht

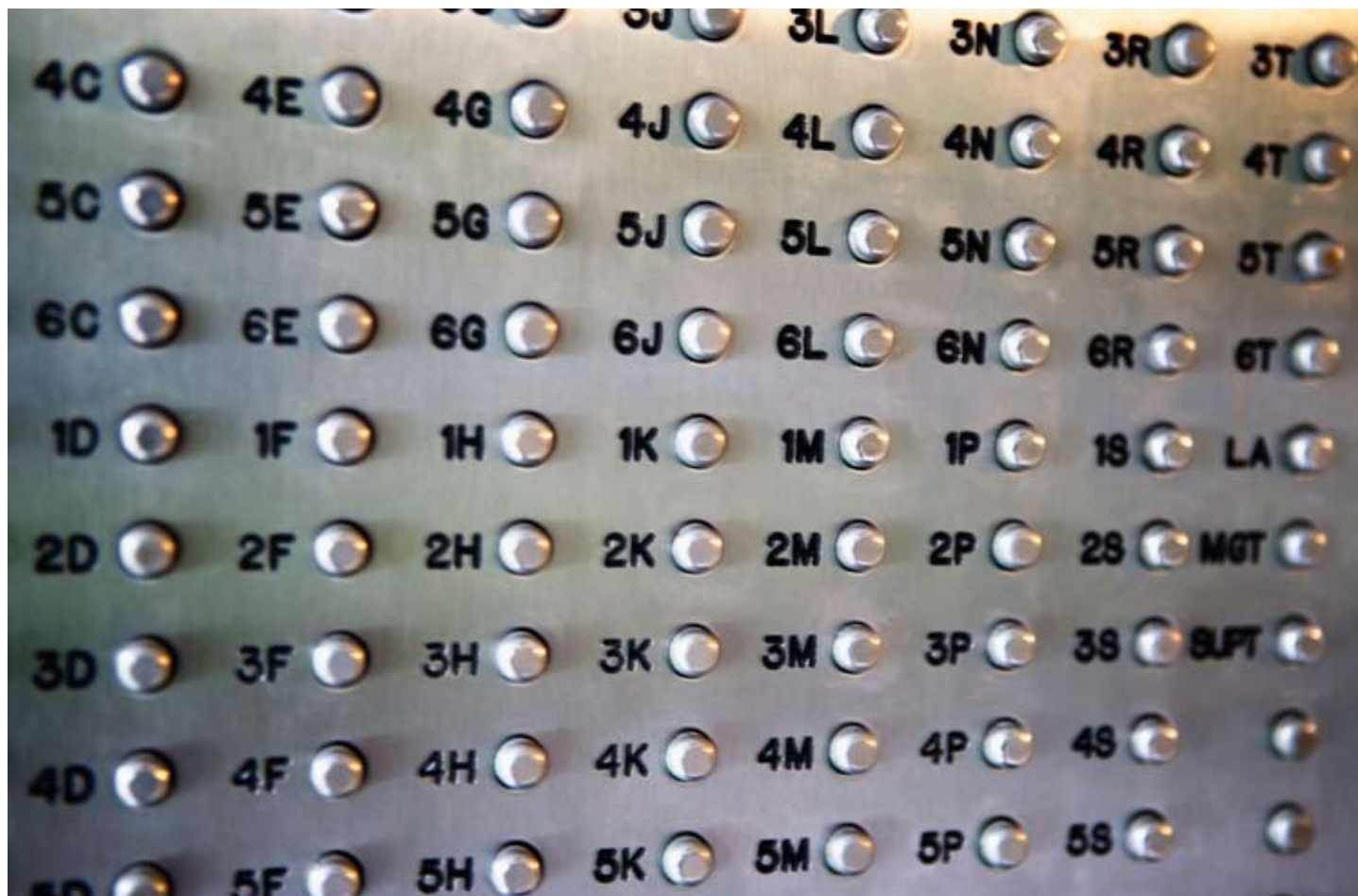
Met het door de pensioensector zelf ontwikkelde Uniform Pensioenoverzicht (UPO) zijn pensioenoverzichten eenvoudig vergelijkbaar en optelbaar. Het is te downloaden vanaf de sites van de

verzekeraars kan de bedragen uit de verschillende overzichten gewoon bij elkaar optellen. Anders dan in het nationaal pensioenregister is er geen informatie over de AOW, want dat werkt verwarrend wanneer men van meerdere uitvoerders een UPO ontvangt.

Het UPO stroomlijnt de informatievoorziening en maakt een financiële planning eenvoudiger. Deelnemers moeten de informatie dan ook *tijdig* ontvangen, zodat zij nog maatregelen kunnen treffen om eventuele pensioentekorten aan te vullen. De informatie omvat verworven en bereikbare aanspraken, de toeslagverlening en de zogenoemde 'factor A' (waardeaangroei van de aanspraken in het afgelopen jaar).

Het UPO wordt de eerste keer schriftelijk verstrekt en daarna (bij toestemming van de deelnemer) alleen nog elektronisch. Er zijn vier modellen, voor pensioenovereenkomsten die voorzien in een:

- *uitkering* (eindloon, middelloon, vaste bedragen, en inclusief de premieovereenkomst waarbij de premie direct wordt omgezet in een uitkering);

16 Pensioenfondsen Update

- *(gegarandeerd) kapitaal* (inclusief premieovereenkomsten waarbij de premie direct wordt omgezet in een kapitaal);
- *beleggingsverzekering*;
- *arbeidsongeschiktheidspensioen*.

Vrijwillige pensioenregelingen

Vrijwillige pensioenregelingen zijn regelingen die behoren tot de pensioenovereenkomst, maar waaraan deelname niet verplicht is. In de Pensioenwet wordt de informatieverstrekking hierover aan deelnemers wettelijk geregeld en in de startbrief moet worden gewezen op de mogelijkheid van deelname. Werknemers moeten over deelname rechtstreeks met de pensioenuitvoerder afspraken maken.

financiële bijsluiters uit de Wft, precies zoals bij derdepijlerproducten.

AFM

De Pensioenwet geeft de AFM onder meer de toezichhoudende taak om alle informatie van pensioenuitvoerders aan deelnemers te toetsen op juistheid, tijdigheid en begrijpelijkheid. Eerlijke en transparante informatie moet de consument enerzijds beschermen tegen overtrokken of onjuiste verwachtingen ten aanzien van zijn pensioen, anderzijds hem in staat stellen de juiste beslissingen te nemen over de aanwending van zijn pensioen of het vrijwillig bijsparen in verband met een tekort. Vandaar de actieve bemoeienis met het indexatielabel, omdat de indexaties – bij de

Colofon

Redactieadres:

PricewaterhouseCoopers
Afdeling Business Development,
Marketing & Communicatie
Thomas R. Malthusstraat 5
1066 JR Amsterdam
Tel.: (020) 568 49 00
Fax: (020) 568 49 45

Redactieraad:

Sonja Barendregt-Roojers,
Hester Dijk, Wim Koeleman,
Jan Meijer, Erik Poolman,
Henk van der Rijst, Han Thoman

Aangezien er voor vrijwillige pensioenregelingen alternatieven in de markt bestaan in de vorm van individuele verzekeringen, moet de door de pensioenuitvoerder verstrekte informatie hiermee gemakkelijk kunnen worden vergeleken. De Pensioenwet geeft dan ook een opsomming van alle zaken waarvan de deelnemer *voorafgaand aan of bij het sluiten van* de vrijwillige pensioenovereenkomst in heldere en begrijpelijke bewoordingen op de hoogte gesteld moet worden. Overwogen is de informatie exact hetzelfde te maken als bij vergelijkbare producten uit de derde pijler, maar daar is van afgezien omdat vrijwillige pensioenregelingen in hun aard op een aantal punten afwijken van deze producten, met name ten aanzien van de toeslagverlening en de eisen van gelijke behandeling.

Voor vrijwillige pensioenregelingen in de vorm van premieovereenkomsten met beleggingsvrijheid voor de deelnemer moet wel gewerkt worden met de rendementsscenario's (optimistisch, gemiddeld en pessimistisch) en de

huidige middelloonregelingen met voorwaardelijke toeslagverlening – tot 30% van de aanspraken kunnen gaan uitmaken.

Less is more

De proactieve rol van de AFM blijkt ook uit haar consultatiedocument over de zorgplicht bij premieovereenkomsten met beleggingsvrijheid voor de deelnemer, en uit haar Leidraad begrijpelijkheid van september 2007. Daarin geeft zij onder meer aan dat het taalniveau (veelal taalniveau C1) van de communicatie en informatievoorziening over financiële producten door slechts 15% van de consumenten wordt begrepen. De AFM pleit dan ook voor taalniveau B1, dat door 80% wordt begrepen. Zij waarschuwt voor te veel en te technische informatie.

Inderdaad, 'in der Beschränkung zeigt sich erst der Meister'. Laten pensioenfondsen zich dat ter harte nemen. Less is more! Ook al lijkt de Pensioenwet zich met haar confettikanon van informatieverplichtingen daar niet aan te houden. ■

Meer informatie

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Pierre Akkermans, telefoon (020) 568 69 91, e-mail pierre.akkermans@nl.pwc.com.

Dit nummer is mede tot stand gekomen met dank aan:

Pierre Akkermans, Annemarie Beltman, Milo Hartendorf, Daan Heijting (pensioenfonds PNO Media), Margreet de Nie (SPN), Ewoud Stam en Yolanda van Vught.

De Pensioenfondsen Update is een uitgave van de Pensioenfondsen Groep van PricewaterhouseCoopers. Deze nieuwsbrief is bedoeld om een praktijkgerichte visie te bieden op ontwikkelingen van belang voor pensioenfondsen. Wilt u meer informatie over de Pensioenfondsen Groep dan kunt u contact opnemen met Sonja Barendregt-Roojers, telefoon (010) 407 66 39, e-mail sonja.barendregt-roojers@nl.pwc.com of kijk op www.pwc.nl/pensioenfondsen.